

Reactie op de voorstellen rondom 2032

Prof. dr. Klaas van Veen
Hoogleraar Onderwijskunde
Directeur Universitaire Lerarenopleiding
Rijksuniversiteit Groningen

1. In het algemeen is het aan te raden om de doelen en het curriculum regelmatig te herformuleren en te actualiseren. Naar voorbeeld van de International Baccalaureate® scholen is het zinvol om elke 7 jaar deze exercitie aan te gaan. Niet per se vanwege de zorg dat we niet goed voorbereiden op de toekomst of omdat het onderwijsniveau te laag zou zijn (voor beide redenen zijn geen substantiële bewijzen te geven¹) maar gebaseerd op aannames over effectief lesgeven en leren, waarbij het zinvol is om via het principe van Backward Design het curriculum regelmatig aan te scherpen (Backward design is het doordenken van het curriculum in termen van toetsing, inhoud en activiteiten vanuit de einddoelen die moeten worden bereikt).
2. Bij het doordenken van het curriculum is het van groot belang om leraren en scholen hierbij een substantiële rol te geven omdat dit de kwaliteit van hun lesgeven ten goede komt: het met elkaar in gesprek over de einddoelen en het daaruit voortvloeiend curriculum bevordert de focus op relevantie en actualiteit van doelen en inhouden en daarmee ook de kwaliteit van lesgeven. Daarnaast bevordert het het draagvlak en worden de bekende Dijsselbloem-problemen voorkomen. Dit staat los van dat het zeker zinvol is dat vakinhoudelijke en vakdidactische experts betrokken worden bij het vaststellen van doelen en inhouden.
3. Een grote zorg bij het denken over het actualiseren van het curriculum is de rol van de overheid, die in mijn ogen faciliterend en monitorend moet zijn. Voorstellen die rondom 2032 zijn gedaan, neigen op sommige punten naar een te grote rol van de overheid met betrekking tot doelen en inhouden. Het stellen dat dit neigt naar staatspedagogiek is niet het punt, als wel dat doelen en inhouden moeten worden bepaald door inhoudelijke experts, waarbij leraren en scholen sterk moeten worden betrokken.
4. Een manier waarop dit gefaciliteerd zou moeten worden is het creëren van meer ruimte in termen van tijd en mogelijkheden voor leraren en scholen om het eigen curriculum aan te scherpen en opnieuw vorm te geven. Ondanks het denken over scholen als professionele leergemeenschappen en de professionele ruimte van leraren, zijn scholen op dit moment hier niet op ingericht: zowel de structuur als cultuur is gericht op het verzorgen van onderwijs. Concreet gezegd: er is geen tijd behalve dan een enkele middag. In de werktijd van leraren zou het een substantieel onderdeel moeten zijn (bv in sommige onderwijssystemen volgen de leerlingen onderwijs tot 1 uur en is de middag ingericht op het door leraren werken aan het curriculum).

¹ De neiging bij elke onderwijsvernieuwing, en zeker ook in geval van discussies over 2032, is om de bestaande onderwijspraktijk te typeren als traditioneel, achterhaald of zelfs slecht. Afgezien dat dit vooral normatieve en veelal gemakkelijke uitspraken zijn, die zeker niet gebaseerd zijn op gegevens over het niveau van het Nederlandse onderwijs, is het ook destructief voor het debat omdat het leraren en scholen onnodig negatief neerzet. Bovendien is het ook niet nodig dit te stellen omdat het regelmatig met elkaar in gesprek te gaan over actualisering van het curriculum van zichzelf nuttig en nodig is.

5. Met betrekking tot de voorgestelde thema's, is Burgerschap niet zozeer een zaak van specifieke vakken, maar zou dit geïntegreerd moeten worden in alle vakken en vooral in de cultuur van de school, al blijft het van belang te beseffen dat scholen een onderdeel zijn van de samenleving en als de samenleving sterk verandert (als dat al zo zou zijn) men niet kan verwachten dat scholen daar dan het tegenwicht kunnen vormen ('education cannot compensate for society', Bernstein 1970).

6. Digitale geletterdheid lijkt zinvol, maar zeker in het kader van het leerlingen aanleren van het beoordelen van de waarde van feiten en nieuws op het internet is het meer van belang dat leerlingen een gedegen referentiekader en kennis krijgen aangereikt. Dit laatste zou bij elk vak moeten gebeuren. De afzonderlijke vakken moeten niet worden gezien als een verzameling van kennis en feitjes, maar als manieren van kijken naar en betekenisgeven aan de wereld om hen heen. Bij elk vak zou een referentiekader moeten worden aangereikt om zo de wereld te duiden. Leerlingen zouden daarbij een zo breed mogelijke verzameling aan referentiekaders moeten worden aangereikt.

7. Dit is geen pleidooi per se voor het handhaven of afschaffen van de vakken zoals die nu worden aangeboden. Het regelmatig doordenken van de relevantie en actualiteit van de doelen is van groot belang. Het daarbij het vak formuleren in termen van referentiekaders om de wereld te duiden is cruciaal. Het pleit er ook voor om de inhoud van de vakken meer met elkaar te verbinden in grotere doelen, zoals gebeurd bij bijvoorbeeld vormen van projectonderwijs, waarbij de relatie met de omringende werkelijkheid concreet wordt gemaakt.

8. Hieruit volgt ook dat er een grotere focus zou moeten zijn op de zogenoemde 'soft skills', zoals functioneel samenwerken, analyseren (de term reflectie heeft te veel negatieve connotaties), perspectiefneming, verantwoordelijkheidsbesef en leiderschap. Dit zijn doelen die met behulp van vormen als projectonderwijs beter zijn te bereiken.

9. Ook zou de focus groter moeten zijn op het leerlingen laten leren op maat, zoals nu vaak wordt besproken in termen van differentiëren of gepersonaliseerd leren. Dit is niet zozeer een zaak van dat leraren op een andere manier zouden moeten lesgeven, eerder dat het stelsel zal moeten worden aangepast: binnen het bestaande systeem blijft differentiëren en gepersonaliseerd leren namelijk problematisch om uit te voeren. Leerlingen zouden, meer dan nu het geval is, vakken op niveau moeten kunnen volgen. Dit pleit concreet voor maatwerkdiploma's.

10. Als laatste, specifiek met betrekking tot de talen, zowel Nederlands als de moderne vreemde talen als de klassieke talen, valt op dat deze vakken sterk gericht zijn op taalvaardigheden (spreken, luisteren, lezen en schrijven) en nauwelijks nog op inhouden. Elke taal zou moeten worden gezien als een cultuur- en historisch-specifieke manier van kijken naar de werkelijkheid (bv. in het algemeen 'kijken' Duitsers anders dan Engelsen). Dit is het sterkst terug te vinden in literatuur, films, series en muziek en breder in de geschiedenis en andere cultuuruitingen van de landen waar die taal dominant is.